

گزارشی از دیدگاه‌های ناشران حاضر در بیست‌وششمین نمایشگاه کتاب تهران دربارهٔ دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

ناشران چه می‌گویند و چه می‌خواهند؟

دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

و نظر و میزان اطلاع آنان از روند طرح مورد سنجش قرار می‌گرفت. اما در این برگه‌ها افزون بر پرسش‌های کوتاه و با جواب مشخص، دو پرسش باز هم وجود داشت. یکی از آن‌ها به مهم‌ترین انتظار ناشران از دبیرخانهٔ سامان‌دهی برمی‌گشت و دیگری به مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف این دبیرخانه مربوط بود. پاسخگویان همان‌طور که انتظار می‌رفت، اغلب از پاسخ‌دادن به این پرسش به‌دلیل ناآشنایی با دبیرخانه استتکاف کرده‌اند و پاسخ را به مسئولان بالاتر خود حواله داده‌اند.

مقایسهٔ تعداد پاسخ‌های داده شده به این دو پرسش را می‌توان مؤید آشنایی ناتمام پاسخ‌دهندگان با دبیرخانه دانست. زیرا برای بیان انتظارات به اطلاعات کامل نیازی نبود، اما نقد عملکرد دبیرخانه و بیان مهم‌ترین نقطه ضعف و قوت آن به هر حال به آشنایی حداقلی با جوانب طرح نیاز داشت.

موارد معدودی از پاسخ‌ها، مربوط به انتظارات پاسخ‌دهندگان از بخش‌های دیگر آموزش و پرورش، از جمله «دفتر برنامه‌ریزی و

دبیرخانهٔ سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی»، در بیست‌وششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران حضور فعال داشت. کارشناسان این دبیرخانه کوشیدند ضمن حضور در غرفه‌های ناشران و آشنایی با تازه‌ترین کتاب‌های آموزشی منتشر شده، چهره‌به‌چهره با آن‌ها گفت‌وگو کنند و ضمن دعوت حضوری از آن‌ها برای همکاری در طرح، به پرسش‌های آنان پاسخ گویند.

در این دوره از نمایشگاه، ناشران در صورت تمایل می‌توانستند کتاب‌های آموزشی خود را در ایام برپایی نمایشگاه به غرفهٔ این دبیرخانه تحویل دهند. همچنین برنامهٔ ویژه‌ای تدارک دیده شده بود، که طی آن، هر روز چند تن از کارشناسان و ارزیابان محترم کتاب‌های آموزشی دبیرخانه به‌صورت حضوری به پرسش‌های ناشران، مؤلفان کتاب‌های آموزشی یا خانواده‌های علاقه‌مند پاسخ می‌گفتند.

حاصل دیدارهای مذکور البته در برگه‌هایی که از پیش آماده شده بود، ثبت می‌شد. در این برگه‌ها ضمن درج مشخصات ناشران، رأی

تألیف کتب درسی» است. این پاسخ‌ها در این ارزیابی آورده نشده‌اند. برخی از موارد کلی دیگر که با توجه به پاسخ‌های قبلی فرد احتمال داده می‌شد مربوط به طرح نباشد، چون با اشاره روشنی همراه نبود، در شمار پاسخ‌ها آورده شده است.

با توجه به فضای نمایشگاه و حضور موقتی بخش قابل توجهی از پاسخ‌گویان، قطعاً نباید روی این پاسخ‌ها حساب ویژه‌ای باز کرد. اما مسئولان دبیرخانه هم از همان ابتدا نه به دنبال تصویری دقیق که در پی برآوردی نسبی از وضعیت بودند. آن‌ها می‌خواستند بدانند کسی که در غرفه‌های فروش کتاب ناشران در نمایشگاه می‌ایستد، فارغ از آنکه چه سابقه‌ای دارد، تا چه میزان با دبیرخانه و وظایف آن آشناست. ناگفته نباید گذاشت که برخی از ناشران، پرسش‌نامه‌ها را شخصاً تکمیل کرده و به همکاران ما تحویل داده بودند، اما در موارد زیادی برگه‌ها توسط همکاران و کارشناسان تکمیل شده بود.

تعداد پاسخ‌ها

در طول برگزاری نمایشگاه، ۵۵۰ پرسش‌نامه پر شد که از بین آن‌ها تنها ۱۵۳ ناشر به پرسش ۱۱ پاسخ گفته و انتظار خودشان را به زبان آورده بودند. اما پرسش ۱۲ که در پی سنجش مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف دبیرخانه بود، بیش از ۱۳۱ پاسخ به دست نیاورد. از نکات جالب در پاسخ‌ها آن است که ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان (۹۳ پاسخگو) انگشت بر نقاط ضعف گذاشتند. این گزارش کوتاه شاید توصیف دقیقی از واقعیت نباشد، اما احتمالاً پرتوی از واقعیت بر آن تابیده است.

مهم‌ترین انتظارات ناشران

از ۱۵۳ پاسخی که به پرسش ۱۱ داده شده، بیش از همه بر تبلیغات بیشتر و اطلاع‌رسانی کافی انگشت گذاشته شده است. این خواست ۱۲ درصد پاسخ‌دهندگان است. مقصود پاسخ‌دهندگان ممکن است تبلیغ و معرفی خود دبیرخانه یا تبلیغ کتاب‌های مناسب و معرفی آن‌ها باشد. یک نفر از پاسخ‌دهندگان به صراحت خواستار تأثیر مشهود معرفی‌ها بر میزان فروش کتاب‌ها شد که آشکار می‌کند، مقصود وی ناظر بر مورد اول است و یک نفر از آن‌ها از درخواست مجوز توسط مدارس، علی‌رغم تأیید کتاب توسط دبیرخانه، گله کرده و پیاداست مقصودش ناظر بر خواسته دوم است. گذشته از این، ۱۰ درصد پاسخ‌گویان به طور آشکار از معرفی گسترده‌تر و بهتر کتاب به مخاطب و فرهنگ‌سازی لازم سخن به میان آورده‌اند. در صورت جمع این دو پاسخ، می‌توان گفت که افزایش تبلیغات و اطلاع‌رسانی، خواسته ۲۲ درصد پاسخ‌دهندگان را در برمی‌گیرد. مطابق این نظرخواهی، ۱۱ درصد دیگر از آن‌ها روی خرید

مستقیم کتاب‌ها از سوی آموزش و پرورش تکیه کرده‌اند. این دومین انتظار مهم ناشران از دبیرخانه است.

افزایش ارتباط و تعامل با ناشران و توسعه کانال‌های ارتباطی از سوی دبیرخانه، خواسته ۱۰ درصد از ناشران است. به نظر می‌رسد تکیه کردن بر شیوه‌های سنتی، مانند نامه‌نگاری یا تماس تلفنی که محدودیت‌های خاص خود را دارند، مورد انتقاد ناشران است و آن‌ها انتظار دارند، از طریق رسانه‌های همگانی‌تر و احتمالاً از شیوه‌های سریع‌تر یا در زمان‌های کوتاه‌تری اطلاعات لازم را اخذ کنند.

حفظ عدالت و بی‌طرفی در داوری و ارزیابی کتاب‌ها، و به کارگیری شیوه‌های اصولی، دقیق و غیرسلیقه‌ای در این بررسی‌ها خواسته ۱۶ درصد از ناشران است که اهمیت موضوع را نشان

می‌دهد. در جدول ۱ البته بین منصفانه بودن بررسی‌ها و دقیق و علمی بودن آن‌ها فرق گذاشته شده است. دغدغه ناشران نسبت به موضوع بررسی کتاب البته محدود به این دو دسته نمانده است: چهار درصد آن‌ها خواستار بیان شفاف ملاک‌ها و معیارهای بررسی شده‌اند و پنج درصد خواستار اعلام نظرات کارشناسان، اعم از منفی و مثبت برای بهره‌برداری در تدوین و انتشار کتاب‌های بعدی بوده‌اند. اگر مجموع این نظرات زیر یک عنوان واحد دسته‌بندی شود، می‌توان گفت شیوه‌ها و ملاک‌های بررسی کتاب، مجموعاً دغدغه ۲۵ درصد از پاسخ‌دهندگان به‌شمار می‌آید.

از نکات جالب این نظرسنجی خواست صریح چهار درصد از ناشران برای اجرای دقیق مصوبه ۸۲۸ است که طبق آن، ورود کتاب‌های بررسی و تأیید نشده به فضای آموزشگاه‌ها ممنوع است. ناشری خواهان پیشگیری از معرفی کتاب‌های بدون مجوز توسط مربیان آموزشگاه‌ها شد و ناشر دیگری از حضور کتاب‌های تأیید نشده در نمایشگاه کتاب «یادیار مهربان» گله کرد که در آن برای مدارس کتاب خریداری می‌شود.

سرعت در بررسی کتاب‌ها و اعلام نتایج نیز از دیگر خواسته‌های قابل توجه ناشران است که از سه درصد فراوانی (پنج پاسخ) برخوردار بوده است. ناشری پیشنهاد کرده است نتایج بررسی کتاب‌های مناسب از طریق پیامک به اطلاع ناشر رسانده شود. ناشری نیز معتقد است کتاب‌نامه‌های رشد خیلی دیر و پس از پایان سال تحصیلی به مدارس فرستاده می‌شوند. البته واقعیت امر این است این کتاب‌نامه‌ها در ابتدای سال تحصیلی به مدارس می‌رسند، اما فهرست ارسال شده، طبعاً شامل کتاب‌هایی است که در طول سال گذشته به دبیرخانه فرستاده شده‌اند.

موارد متنوع دیگری که در این پاسخ‌ها پیشنهاد شده‌اند، همه کمتر از سه مورد (۲ درصد) فراوانی دارند که برای دیدن آن‌ها می‌توان به جدول ۱ مراجعه کرد.

تبلیغ و معرفی خود دبیرخانه یا تبلیغ کتاب‌های مناسب و معرفی آن‌ها، از مهم‌ترین انتظارات ناشران بود

جدول ۱. انتظارات ناشران شرکت‌کننده در بیست‌وششمین نمایشگاه کتاب تهران از دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

موضوع	تعداد	فراوانی (درصد)
تبلیغات بیشتر و اطلاع‌رسانی کافی	۱۸	۱۲
خرید مستقیم کتاب‌ها از سوی آموزش و پرورش	۱۷	۱۱
افزایش ارتباط و تعامل با ناشران و توسعه مجاری ارتباطی	۱۶	۱۰
معرفی گسترده‌تر و بهتر کتاب به مخاطب و فرهنگ سازی لازم	۱۵	۱۰
حفظ عدالت و بی‌طرفی در ارزیابی کتاب‌های ناشران	۱۳	۸
بررسی کتاب‌ها به شیوه‌های اصولی، دقیق و غیرسلیقه‌ای	۱۲	۸
انتقال نظرات کارشناسی مثبت و منفی به ناشران و راهنمایی بیشتر آن‌ها در تدوین و انتشار کتاب	۷	۵
بیان شفاف ملاک‌ها و معیارهای بررسی	۶	۴
اجرای دقیق مصوبه ۸۲۸	۶	۴
سرعت در بررسی کتاب و اعلام نتایج	۵	۳
برپایی نمایشگاه‌های کتاب در مدارس	۳	۲
اعلام نیازهای آموزشی گروه‌های درسی به ناشران برای تولید کتاب	۳	۲
تشویق والدین برای خرید کتاب	۳	۲
شناسایی کتاب‌های مناسب و عرضه آن‌ها	۲	۱
معرفی کتاب‌های مناسب از طریق مجله‌های رشد	۲	۱
ارتقای فرهنگ مطالعه در جامعه خصوصاً بین معلمان	۲	۱
عدم دخالت سال انتشار در بررسی کتاب	۲	۱
تهیه فهرستی مشخص برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس	۲	۱
ایجاد ارتباط بین معلمان و ناشران	۱	۱
ترویج و معرفی نرم افزارهای آموزشی مناسب	۱	۱
صدور گواهی مجزا برای هر کتاب	۱	۱
آشنایی با آموزش‌های روز دنیا در حوزه‌های تربیتی و خلاقیت	۱	۱
اعلام تغییرات کتاب‌های درسی به ناشران	۱	۱
استفاده از مؤلفانی که با ناشران همکاری ندارند	۱	۱
رعایت انحصاری نبودن طرح	۱	۱
پرهیز از داوری تنگ‌نظرانه نسبت به کتاب‌های ترجمه شده	۱	۱
آوردن تصویر جلد کتاب برای معرفی آن در وبگاه	۱	۱
ارزش بیشتر قائل شدن برای کتاب‌های با موضوع شهدا مفاخر	۱	۱
معرفی کتاب‌های مناسب کاربردی‌تر به مخاطب	۱	۱
تهیه، بررسی و معرفی کتاب از سوی دبیرخانه در صورتی که ناشران نفرستند	۱	۱
افزودن کتاب‌های داستانی و شعر به مجموعه کتاب‌های قابل بررسی	۱	۱
توجه به کتاب‌های الکترونیکی و شیوه‌های جدید	۱	۱
کار روی بازی‌های آموزشی	۱	۱
اعطای نشان استاندارد به ناشران	۱	۱
توجه به موضوع حق مؤلف و کپی کردن کتاب‌ها	۱	۱
توجه به کتاب‌های دارای تصویر بیشتر	۱	۱
تأیید همه کتاب‌های ما	۱	۱
جمع	۱۵۳	۱۰۰

مورد (۷۰ درصد) به نقاط ضعف مربوط می‌شود.

نقاط قوت و ضعف دبیرخانه از چشم ناشران

در پاسخ به پرسش ۱۲ که درباره نقاط قوت و ضعف طرح و دبیرخانه است، از مجموع ۱۳۱ موردی که در پاسخ به این پرسش طرح شده، ۳۸ مورد (۳۰ درصد) معطوف به نقاط قوت است و ۹۳

الف) نقاط قوت

از مجموع ۳۸ پاسخ ارائه شده، ۳۹ درصد پاسخ‌دهندگان (۱۵)

مورد) بر این نکته کلی تأکید کرده‌اند که طرح مذکور، طرح خوب و مفیدی است.

۱۶ درصد ارتباط خوب دبیرخانه با ناشران و پیگیری مستمر کارها از سوی همکاران دبیرخانه، خصوصاً در نمایشگاه کتاب را از ویژگی‌های مثبت کار برشمرده‌اند.

بررسی کارشناسانه و دقیق کتاب‌های آموزشی، تشویق ناشران برای تولید کتاب‌های بهتر و ستایش از نقش مثبت طرح در معرفی ناشران کتاب‌های آموزشی و حمایت از آن‌ها (خصوصاً ناشران کوچک)، هر کدام ۱۱ درصد فراوانی پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

پاسخ‌های دیگر نیز هر کدام فقط سه درصد فراوانی (یک مورد) داشته‌اند. در جدول ۲ دیدگاه‌های ناشران درباره نقاط قوت دبیرخانه آورده شده است.

ب) نقاط ضعف

اما از میان نقاط ضعفی که پاسخ‌دهندگان برای دبیرخانه برشمرده‌اند، ۵۴ درصد (۵۰ مورد) بر ضعف اطلاع‌رسانی و نبود تبلیغ کافی انگشت گذاشته‌اند. ناشری در این زمینه تأکید کرده است: «شما کارهای زیادی می‌کنید که کسی خبر ندارد.» پیداست که

این نکته، با توجه به فراوانی قابل توجهی که دارد، نیازمند عنایتی ویژه است.

عدم تعامل و ارتباط خوب و قوی با ناشران و حمایت از آن‌ها، نقطه ضعف دوم دبیرخانه دانسته شده است که از سوی نه درصد پاسخ‌دهندگان ایراد شده است. ناشری عدم برگزاری نشست مشترک با ناشران را مستند گفته خود قرار داده است و ناشر دیگری نفرستادن منظم کتاب‌نامه برای آن‌ها را.

عدم تأثیر معرفی بر فروش کتاب و افزایش کتاب‌خوانی، از نظر شش درصد پاسخ‌دهندگان، مهم‌ترین نقطه ضعف دبیرخانه تلقی شده است.

شش درصد از پاسخ‌دهندگان نیز بررسی کتاب‌ها را غیرعادلانه و نامصفانه ارزیابی کرده‌اند و چهار درصد از آن‌ها هم از اینکه کتاب فرستاده‌اند، اما کتاب آن‌ها مناسب تشخیص داده نشده است، دلخورند.

بقیه پاسخ‌ها نیز کمتر از دو درصد فراوانی دارند و مورد پشتیبانی بیش از یک یا دو ناشر قرار نگرفته است.

۱۶ درصد ارتباط خوب دبیرخانه با ناشران و پیگیری مستمر کارها از سوی همکاران دبیرخانه، خصوصاً در نمایشگاه کتاب را از ویژگی‌های مثبت کار برشمرده‌اند

جدول ۲. دیدگاه‌های مثبت ناشران شرکت‌کننده در بیست‌وششمین نمایشگاه کتاب تهران از دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

موضوع	تعداد	فراوانی (درصد)
طرح بسیار خوبی است.	۱۵	۳۹
ارتباط خوب با ناشران و پیگیری مستمر از سوی دبیرخانه	۶	۱۶
بررسی کتاب‌های آموزشی کارشناسانه و دقیق صورت می‌گیرد.	۴	۱۱
ناشر را برای تولید کتاب‌های بهتر تشویق می‌کند.	۴	۱۱
طرح خوبی برای معرفی ناشران کتاب‌های آموزشی و حمایت آن‌هاست.	۴	۱۱
تأثیر خوبی روی فروش گذاشته است.	۱	۳
ارزیابی عادلانه و منصفانه کتاب‌ها در گروه‌های تخصصی جداگانه صورت می‌گیرد.	۱	۳
وبگاه طرح برای ارتباط با دبیرخانه رابط خوبی است.	۱	۳
به کارها به سرعت رسیدگی می‌شود و بررسی کتاب‌ها زود هنگام است.	۱	۳
بررسی کتاب‌ها هیچ هزینه‌ای برای ناشران ندارد.	۱	۳
جمع	۳۸	۱۰۰